

Вивчення сучасного стану наркоманії на засадах судової фармації

В.В.Шаповалов (мол.)

Харківська медична академія післядипломної освіти
Харків, Україна

У статті з позиції фармацевтичного права та судової фармації проаналізовано сучасний стан наркоманії. Встановлено, що злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, продовжують вчинятися на території України. Потрібне подальше підвищення ефективності проведення заходів з попередження та профілактики незаконного обігу наркотиків з боку органів державної влади та місцевого самоврядування.

Ключові слова: фармацевтичне право, судова фармація, стан наркоманії, попередження, профілактика.

ВСТУП

Президент України Віктор Янукович наполягає, що забезпечення населення якісною та доступною медико-фармацевтичною допомогою незалежно від місця мешкання є одним із головних пріоритетів держави [17]. В сучасних умовах своєчасне надання медико-фармацевтичної допомоги різним контингентам хворих становить актуальну проблему, особливо в лікуванні наркоманії, а також онкологічних і травматологічних патологій [2, 7, 13]. Вирішення даної проблеми може знаходитися в площині провадження передових розробок на підставі застосування у фармакотерапії наркозалежних пацієнтів нанотехнологій [12, 24, 25]. Світовими лідерами в медичних інноваційних розробках виступають США, Швейцарія, Великобританія, Японія і Німеччина. Значні кроки в цій області приймають Індія і Китай. За оцінкою Російської венчурної компанії, питома вага інноваційних лікарських засобів на внутрішньому фармацевтичному ринку Росії не перевищує декількох відсотків, хоча 70% лікарських субстанцій закуповується в Індії та Китаї [16]. Проте майбутнє фармацевтичної галузі росій-

ські вчені бачать у нанофармації та наномедицині, коли створення нанорозмірних молекулярних комплексів із заданими властивостями дозволить змінювати властивості фармацевтичних субстанцій, скорочувати витрати та строки розробки нових лікарських засобів з 8-10 до 3-5 років, знижувати собівартість виробництва, радикально змінити сучасні підходи у фармакотерапії і профілактиці не тільки наркоманії, а й багатьох інших захворювань [15].

З іншого боку, реформа системи охорони здоров'я тісно пов'язана з реформою правоохоронної системи тому, що ці служби поєднують як потерпілі, так і постраждали внаслідок причинення їм тілесних ушкоджень при дорожньо-транспортних пригодах, розбійних нападках, отруєннях, зловживанні психоактивних речовин, а це потребує як надання медико-фармацевтичної допомоги, так і судово-фармацевтичної кваліфікації наслідків за статтями Кримінального кодексу України (ККУ) [4, 5, 6, 10, 26].

Метою дослідження було вивчення сучасного стану проблеми наркоманії, нелегального обігу психоактивних речовин, наркозлочинності, медико-фармацевтичної допомоги наркохворим на засадах судової фармації шляхом проведення аналізу прикладів із судово-фармацевтичної практики.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для досягнення поставленої мети було використано загально прийняті методи: нормативно-правового, документального, системного аналізу та судово-фармацевтичного моніторингу. Об'єктом дослідження виступали судово-фармацевтична практика, нелегальний обіг психоактивних речовин різних класифікаційно-правових груп з акцентом на наркотичні засоби, наркозлочини та інші правопорушення, де фігурують психоактивні речовини, а також наркохворі, які стали правопорушниками.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Проблемі щодо вивчення причин зловживання психоактивних речовин (ПАР), наркозлочинності, наркоманії, медико-фармацевтичної допомоги наркохворим присвячені публікації провідних вчених України в області права, медицини і фармації. Так, В.Я.Тацій констатує, що «...человека формирует среда, его окружение и, разумеется, не только мир вещей, а прежде всего мир людей, которые прямо или опосредованно формируют наши взаимоотношения с миром...» [20]. І.К.Сосін відмічає, що лікування хворих на наркоманію необхідно проводити в спеціалізованих медичних центрах інтегративної наркології, які функціонують на моделі об'єднаної медико-соціальної допомоги контингенту хворих на ВІЛ/СНІД з опіоїдною залежністю, та включає великий обсяг послуг, засобів і методів, що виявляють детоксикаційні, антикревінгові, імунокоригуючі та інші комбіновані ефекти і відносяться до медичних і фармацевтичних дисциплін: нанотехнологічні модифікації мембранного плазмаферезу, лазерна терапія, гіпербарична оксигенація, озонотерапія, акупунктура, психотерапія, транскраніальна електростимуляція, сорбційна детоксикація, краніоцеребральна гіпотермія, екстремальна кріопунктура, загальна ультранизька дозована гіпотермія [11, 19, 22]. Ю.Ф.Чуєв пропонує вирішувати больові розлади здоров'я у хворих з наркологічною залежністю від ПАР на початкових етапах детоксикації в клініці із застосуванням адекватного купірування больового симптомокомплексу на основі медикаментозної фармакотерапії [23]. В.О.Шаповалова і В.В.Шаповалов вважають, що посилення впливу норм медичного і фармацевтичного права в організації роботи лікарів і провізорів на засадах Конституції України сприятиме підвищенню рівня доступності хворих до медико-фармацевтичної допомоги і використанню у фармакотерапії життєво необхідних лікарських засобів, що відпускаються з аптечної мережі суворо за рецептом лікаря форми Ф-3 (трамадол, діазепам) [1, 2, 3, 21]. М.В.Маркова доводить, що йде стрімке зростання числа молодих інвалідів з адиктивною поведінкою, яка вказує на високу соціальну значимість даної проблеми, зводячи вивчення цього питання в одне з центральних завдань сучасної психології, наркології і фармації [14].

Проведений автором судово-фармацевтичний аналіз криміногенної ситуації свідчить про те, що співробітникам МВС України і МОЗ України необхідно посилити роботу щодо припинення збуту наркотичних засобів, ПАР інших класифікаційно-правових груп з

подальшою постановкою на облік громадян, що хворіють на наркоманію, токсикоманію, ВІЛ/СНІД, супутні соціально небезпечні захворювання. Так, за чотири місяці 2012 р. в Україні службами БНОН виявлено 17836 злочинів, пов'язаних із нелегальним обігом ПАР, найбільше в АР Крим (1188 злочинів, динаміка збільшення +0,7%), м. Києві (1301 злочинів, динаміка зменшення -22,6%), Дніпропетровській (1692, динаміка зменшення -6,4%), Донецькій (1637 злочинів, динаміка зменшення -10,2%), Запорізькій (1173 злочинів, динаміка збільшення +1,2%), Луганській (1901, динаміка зменшення -7,6%) і Харківській (927 злочинів, динаміка зменшення -11,6%) областях. Зареєстровано 149067 споживачів наркотичних засобів та ПАР інших класифікаційно-правових груп, при цьому найбільше зареєстровано в АР Крим (9373 хворих, динаміка зменшення -0,1%), м. Київ (10697 хворих, динаміка зменшення -6,4%), Дніпропетровській (14394 хворих, динаміка зменшення 13,3%), Донецькій (13025 хворих, динаміка зменшення -14,2%), Запорізькій (9164 хворих, динаміка збільшення +0,2%), Луганській (13831 хворих, динаміка зменшення -4,9%) і Одеській (12642 хворих, динаміка збільшення +1,8%) областях. В якості прикладів із судово-фармацевтичної практики нижче наведено типові факти щодо незаконного обігу ПАР із класифікаційно-правової групи «наркотичні засоби» [8, 9, 18].

Приклад 1. Слідчим СВ СМУ в АР Крим порушено кримінальну справу за ознаками ч. 2 ст. 309 КК України. Під час досудового слідства було встановлено, що на початку серпня 2012 р. в м. Сімферополі співробітниками служби БНОН під час проведення оперативно-розшукових заходів затримано 33-річного гр. К. за підозрою у зберіганні наркотичних засобів за місцем мешкання його бабусі. На допиті в якості обвинуваченого гр. К. (раніше судимий за ст. 309 ч. 1 ККУ) вину в злочині, що йому інкримінується, визнав повністю, у своїх діях щиро розкаявся та пояснив, що проживав у домі рідної бабусі, ніде не працював, вільний час проводив, вживаючи наркотичні засоби, які зберігав без мети збуту для особистого споживання. В ході проведення обшуку домоволодіння підозрюваного співробітниками міліції вилучили ПАР: коноплю (особливо небезпечний наркотичний засіб), а також метамфетамін (психотропна речовина), екстазі (психотропна речовина). Злочинця затримано, досудове слідство триває.

Приклад 2. Слідчим СВ Голосіївського РУ КМУ МВС України порушено кримінальну справу за ознаками ч. 2 ст. 305, ч. 2 ст. 307 і ч. 2 ст.

309 ККУ. Під час досудового слідства було встановлено, що на початку серпня 2012 р. в м. Києві співробітниками служби БНОН затримані гр. І., гр-во Російської Федерації, і гр. У., гр-во України, які спробували налагодити поставки кокаїну. Ніде не працюючі мешканці м. Дніпропетровська і Російської Федерації виїхали в м. Житомир для закупівлі пробної партії кокаїну вагою 100 г для збуту його хворим на наркоманію, мешканцям м. Дніпропетровська, із плануванням прибутку на місяць в сумі 1 млн у.о. На контрольно-пропускному пункті в Голосіївському районі м. Києва злочинців було затримано і під час догляду в присутності понятих вилучено 100 г ПАР, яка, відповідно висновку судово-фармацевтичної експертизи, є кокаїном, особливо небезпечним наркотичним засобом. Під час досудового слідства встановлено, що гр. У., мешканець м. Дніпропетровська, відповідно до ст. 206 п. 1 КПК України, знаходився в розшуку за раніше скоєний злочин за ст. 286 ч. 2 КК України, ДТП, в якій загинули люди, та був відпущений судом на підписку про невиїзд, приховувався від суду та правоохоронних органів. Злочинців заарештовано, досудове слідство триває.

Приклад 3. Слідчим СВ Іванічевського РВ УМВС України у Волинській області порушено кримінальну справу за ознаками ч. 2 ст. 309 ККУ. Під час досудового слідства було встановлено, що наприкінці липня 2012 р. співробітниками служби кримінального розшуку та служби дільничних інспекторів міліції затримано 23-річного гр. О., місцевого жителя, який за змовою та в групі з 50-річним гр. Д, мешканцем районного центру, за місцем мешкання в квартирі налагодили виробництво наркотичних засобів. У присутності понятих було вилучено миску з подрібненою речовиною зеленого кольору, літрову пляшку з речовиною коричневого кольору, що, за висновком судово-фармацевтичної експертизи, є опієм ацетилованим (наркотичний засіб). Встановлено, що гр. Д. і гр. О. наркотичні засоби збували особам із числа наркоманів по ціні 80-100 гривень за 1 мл опію ацетилованого. Злочинців затримано, досудове слідство триває.

Наведені приклади із судово-фармацевтичної практики свідчать, що наркозалежні особи є небезпечними для оточуючих та суспільства в цілому, оскільки підвищують своїми протиправними діями рівень криміналізації суспільства. З іншого боку, такі наркозалежні особи самі є наркохворими і потребують відповідної медико-фармацевтичної допомоги для полегшення своїх страждань від наркоманії.

ВИСНОВКИ

Вивчено окремі аспекти сучасного стану проблеми наркоманії, пов'язаної з нелегальним обігом наркотичних засобів, що входять до класифікаційно-правової групи психоактивних речовин. Доведено, що нелегальний обіг наркотичних засобів впливає на рівень наркозлочинності та загальної криміналізації в суспільстві. Показано, що наркозалежні особи потребують відповідної медико-фармацевтичної допомоги, що буде сприяти оздоровленню їх самих та в цілому суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авторське право 37234, Україна. Навчальний посібник «Фармацевтичне законодавство» / В.О.Шаповалова, В.В.Шаповалов, М.М.Халін та ін. (Україна). — №37460; заявл. 04.01.11; опубл. 04.03.11.
2. Авторське право 38994, Україна. Брошура «Порядок діяльності з обігу наркотичних засобів у лікувально-профілактичних закладах охорони здоров'я України для проведення замісної підтримувальної терапії» / В.В.Шаповалов (мол.), Ю.В.Васіна, В.В.Шаповалов, В.О.Шаповалова (Україна). — №39223; заявл. 21.04.11; опубл. 04.07.11.
3. Авторське право 39511, Україна. Навчальний посібник «Legislation in pharmacy, forensic pharmacy and evidence-based pharmacy» / В.О.Шаповалова, В.В.Шаповалов (мол.), В.В.Шаповалов та ін. (Україна). — №39779; заявл. 31.05.11; опубл. 04.08.11.
4. Авторське право 41139, Україна. Брошура «Судова і доказова фармація: визначення статусу каннабіноїдної залежності (F 12)» / В.В.Шаповалов (мол.), С.М.Негрецький, В.О.Шаповалова, В.В.Шаповалов (Україна). — №41413; заявл. 28.09.11; опубл. 28.11.11.
5. Авторське право 41320, Україна. Брошура «Судова та доказова фармація: режим контролю лікарських засобів для фармакокорекції адиктивної залежності неповнолітніх» / В.В.Шаповалов (мол.), О.О.Курижева, В.В.Шаповалов та ін. (Україна). — №41574; заявл. 12.10.11; опубл. 12.12.11.
6. Авторське право 46155, Україна. Брошура «Судово-фармацевтичне вивчення особливостей зловживання психоактивними речовинами серед наркохворих жінок» / В.О.Радіонова, В.В.Шаповалов (мол.), В.В.Шаповалов, В.О.Шаповалова (Україна). — №46445; заявл. 27.08.12; опубл. 29.10.12.
7. Авторське право 46228, Україна. Брошура «Періональний формуляр лікарських засобів Харківської області на засадах медичного і фармацевтичного права: методичні рекомендації (серія: медичне і фармацевтичне право)» / [І.М.Шурма, О.В.Галацан, В.О.Шаповалова] (Україна). — №46483; заявл. 03.09.12; опубл. 02.11.12.
8. В Волинской области работники милиции пресекли деятельность двух наркodelьцов [Электронный ресурс]. — Режим доступа к документу: <http://vchasnik.ua/kriminal/74243v-volynskoy-oblasti-rabotniki-milicii-presekli-deyatelnost-dvuh-narkodelcov>.
9. Гавриш А. Житель Днепропетровска, находясь под судом за совершение автокатастрофы, ре-

- шил заработать миллионы долларов на продаже кокаина [Электронный ресурс]. — Режим доступа к документу: <http://fakty.ua/151853-zhitedne-propetrovska-nahodyas-pod-sudom-zasovershenie-avtokatastrofy-reshil-zarabotat-million-dollarov-na-prodazhe-kokaina>.
10. Галацан О.В. Фармацевтичне і медичне право: про необхідність реформування охорони здоров'я України для покращення наркологічної та криміногенної ситуації серед населення / О.В.Галацан, В.О.Шаповалова, В.В.Шаповалов // Проблеми безперервної медичної освіти та науки. — 2012. — №3. — С. 16-18.
 11. Інноваційні аспекти застосування мембранного плазмаферезу в комплексному лікуванні опіоїдної та кокаїнової залежності / І.К.Сосін, О.Ю.Гончарова, Ю.Ф.Чуєв // Архів психіатрії. — 2012. — Т. 18, №1. — С. 87-93.
 12. Комплексна нанотехнологічна детоксикація при опіоїдній залежності: нові перспективи наркології / І.К.Сосін, В.В.Шаповалов (мол.), О.Ю.Гончарова // Архів психіатрії. — 2011. — Т. 17, №4. — С. 84-89.
 13. Лекарственные средства в неврологии, психиатрии и наркологии / В.А.Шаповалова, П.В.Волошин, А.В.Стефанов и др. — Х.: Факт, 2003. — 784 с.
 14. Маркова М.В. Щодо структури схильності до активної поведінки студентської молоді / М.В.Маркова, Т.В.Синицька // Довженківські читання: Реабілітація та ресоціалізація осіб зі станами залежності різного походження: Мат. XIII Української наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 10-11 квітня 2012. — Х.: Пляєда, 2012. — С. 93-94.
 15. Нанопрепараты — будущее фармацевтической отрасли России [Электронный ресурс]. — Режим доступа к документу: <http://club-dna.com.ua/a69475-nano-preparaty-buduschee.html>.
 16. Нанотехнологии помогут российской фармацевтике [Электронный ресурс]. — Режим доступа к документу: <http://www.nsknano.ru/News/3/>.
 17. Президент: Обеспечение населения качественной и доступной медпомощью — один из главных приоритетов государства [Электронный ресурс] // Пресс-служба Президента Украины Виктора Януковича. — Режим доступа к документу: <http://www.president.gov.ua/ru/news/24999.html?PrintVersion>.
 18. Симферополец хранил наркотики в доме бабушки [Электронный ресурс]. — Режим доступа к документу: <http://investigator.org.ua/news/53248/>.
 19. Сосин И.К. Идентификация проблемы интегрированной наркологии / И.К.Сосин, Ю.Ф.Чуєв, С.В.Дворяк // Довженківські читання: Реабілітація та ресоціалізація осіб зі станами залежності різного походження: Мат. XIII Укр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 10-11 квітня 2012. — Х.: Пляєда, 2012. — С. 169-171.
 20. Таций В.Я. К 85-летию Владимира Владимировича Сташиса / В.Я.Таций // Проблеми законності: акад. зб. наук. пр. — Х.: Нац. юрид. академія України, 2010. — Вип. 109. — С. 8-14.
 21. Фармацевтическое и медицинское право: уч. пособ (серия: фармацевтическое право) / В.В.Шаповалов, В.В.Шаповалов (мл.), В.А.Шаповалова; под ред. В.В.Шаповалова. [1-е изд.]. — Х.: Скорпион, 2011. — 208 с.
 22. Фармацевтическое право в наркологии / В.А.Шаповалова, И.К.Сосин, Г.М.Бутенко и др. — Х.: Факт, 2004. — 800 с.
 23. Чуєв Ю.Ф. Проблемы оптимизации противоболевой терапии в детоксикационных стандартах наркологии / Ю.Ф.Чуєв // Довженківські читання: Реабілітація та ресоціалізація осіб зі станами залежності різного походження: Мат. XIII Української наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 10-11 квітня 2012. — Х.: Пляєда, 2012. — С. 206-209.
 24. Шаповалов В.В. (мол.). Судова і доказова фармація: застосування нанотехнологічних підходів при адиктивних розладах здоров'я у наркопацієнтів з девіантною поведінкою шляхом екстракорпоральних та інтракорпоральних методів лікування / В.В.Шаповалов (мол.) // Український вісник психоневрології. — 2011. — Т. 19, вип. 2 (додаток). — С. 222-224.
 25. Шаповалов В.В. (мол.) Судово-фармацевтичне вивчення наркоманії в Україні та сучасні підходи для її фармакотерапії із використанням нанотехнологій / В.В.Шаповалов (мол.) // Українській вісник психоневрології. — 2012. — Т. 20, вип. 2 (додаток). — С. 107-111.
 26. Шаповалов В.В. Проблеми судово-фармацевтичного вивчення наркозлочинності / В.В.Шаповалов // Проблеми законності: акад. зб. наук. пр. — Х.: Нац. юрид. академія України, 2010. — Вип. 109. — С. 166-174.
- В.В.Шаповалов (мл.). Изучение современного состояния наркомании на принципах судебной фармации. Харьков, Украина.**
- Ключевые слова:** фармацевтическое право, судебная фармация, состояние наркомании, предотвращение, профилактика.
- В статтє с позиції фармацевтичного права и судебной фармации проанализировано современное состояние наркомании. Установлено, что преступления, связанные с незаконным оборотом наркотических средств продолжают совершаться на территории Украины. Необходимо дальнейшее повышение эффективности проведения мероприятий по предотвращению и профилактике незаконного оборота наркотиков со стороны органов государственной власти и местного самоуправления.*
- V.V.Shapovalov (Jr.). Study of modern drug addiction state on the principles of forensic pharmacy. Kharkiv, Ukraine.**
- Key words:** pharmaceutical law, forensic pharmacy, drug addiction state, prevention.
- From the perspective of pharmaceutical law and forensic pharmacy the current state of drug addiction was analyzed in the article. It was found that the crimes of drug circulation continue to be committed on the territory of Ukraine. It is needed to further enhance the effectiveness of measures to prevent and prevention of drug circulation crimes on the part of state authorities and local self-government.*

Надійшла до редакції 15.12.2012 р.